

ІНДИВІДУАЛЬНІСТЬ ПЕДАГОГА ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Чепіль Марія МIRONІВНА
Карпенко ОРЕСТА ЄВГЕНІВНА
м.Дрогобич

У статті висвітлено сутність дефініції "індивідуальність педагога", її три найважливіші взаємопов'язані компоненти (індивідний, особистісний, суб'єктний), способи самореалізації у професійно значущому середовищі, перспективи впровадження педагогічних технологій у сучасному освітньому просторі. Перспектива належить системі "учень – технологія – учитель", за якої викладач перетворюється на "педагога – методолога, технолога", а учень стає активним учасником навчально-виховного процесу.

Ключові слова: педагог, індивідуальність педагога, педагогічні технології, освітній простір.

На сучасному рівні розвитку цивілізації особливу роль відіграє інноваційний потенціал суспільства, що потребує людей, здатних системно й конструктивно мислити, швидко знаходити потрібну інформацію, приймати оптимально конструктивні рішення, створювати принципово нові ідеї в різних галузях знань. А це, своєю чергою, формує соціальне замовлення на нові підходи в системі освіти, нове педагогічне мислення.

Усвідомлення проблем школи та учня постійно потребує нових підходів до розуміння суті професійної індивідуальності вчителя, психолого-педагогічних умов її становлення. Необхідно розвивати в майбутнього вчителя прагнення й потребу усвідомити свою особистісну і професійну сутність, місце і призначення в шкільному організмі, що розвивається, готовність до безперервного професійного самовдосконалення. Вчитель сьогодні повинен мати право і бути здатним на власну думку і творчу діяльність. Весь процес його професійно-педагогічної підготовки має здійснюватися таким чином (у змістовому, цілемотиваційному, технологічному плані), щоб індивідуальна професійна сутність майбутнього вчителя стала однією з найважливіших його цінностей.

У психолого-педагогічній науці цим питанням привчено чимало публікацій. Проблеми технології в освіті висвітлює Л. Буркова [2], роль і місце технології в освітній політиці – В. Бєлий [1], перспективні освітні технології – Л. Ярошенко Л., А. Кушнір [8]. Заслужують на увагу навчальні посібники, зокрема, І. Дичківської "Інноваційні педагогічні технології" [3], інтрактивний підручник для педагогів ринкової системи освіти "Практична педагогіка або три технології" І. Підласого [5], "Інформаційні технології в педагогіці" Л. Прокопів [6], "Педагогічні технології" М. Чепіль та Н. Дудник [7]. В останньому автори висвітлюють загальні положення педагогічних технологій вітчизняних і зарубіжних авторів, особливості інноваційної діяльності педагога, формування інформаційної культури, його готовність до професійної діяльності. Дослідження і переосмислення основних ідей та технологій, на думку авторів, допоможе у формуванні стратегії власних дій, дасть стимул до роздумів, буде сприяти творчому використанню різних концепцій та поглядів на проблеми навчання і виховання дитини. Однак проблема впровадження нових педагогічних технологій не знайшла належного висвітлення.

Мета статті – з'ясувати сутність поняття "індивідуальність педагога" у структурі теоретичної моделі та виокремити проблеми впровадження нових педагогічних технологій у сучасному освітньому просторі.

В основу особистісно професійного саморозвитку педагога може бути покладена теоретична модель індивідуальності вчителя як вихідне психолого-педагогічне поняття. У психоло-

го-педагогічних дослідженнях останніх років найчастіше використовували поняття "професіограма вчителя". Це дає змогу накреслити найефективніші шляхи підготовки вчителя-професіонала. Однак він не дає цілісної картини суб'єкта діяльності і не розкриває механізмів професійно-педагогічної регуляції і саморегуляції. У структурі теоретичної моделі індивідуальності вчителя для психолого-педагогічного аналізу і визначення шляхів і засобів впливу та самовпливу виділено три основні тісно взаємопов'язані підструктури: індивіду, особистісну, суб'єктну.

Першим індивідуальність людини як інтеграцію всіх властивостей людини як індивіда, особистості та суб'єкта діяльності описав Б.Ананьєв. У його роботах індивідуальність представлена як система, інтегральна властивість, яка виникла в результаті формування системи "індивід – особистість – суб'єкт". Елементи системи відображають певні сторони людини в їх множинних зв'язках, а "індивідуальність" як властивість, що виникла нещодавно і визначається структурою цілісної системи, характеризує людину як цілісну істоту. Визначення понять "індивід", "особистість", "суб'єкт" та "індивідуальність" з позиції сучасної психолого-педагогічної науки потрібне для розв'язання проблеми формування професійної індивідуальності вчителя та подальшого вибору ним оптимальної для себе педагогічної технології [7, с. 46]. Особливе значення має виявлення зв'язків між компонентами системи і виділення змістоутворювальних її компонентів (Б. Ананьєв, О. Леонтьєв, Л. Василенко та інші). Підструктури індивідуальності вчителя можна аналізувати і описувати за схемою: зміст, ситуації виявлення в педагогічній діяльності, критерії оцінки, практична модель, шляхи та способи розвитку особистісних і професійних властивостей. Нова властивість – індивідуальність конкретного вчителя. Особливістю цієї системи є те, що вона унікальна, досить стійка і дає змогу вчителю досягати високих результатів у мінливих умовах педагогічного середовища, вибирати прийнятні та результативні особисто для нього технології.

З позицій системного підходу індивідуальність учителя, на нашу думку, має три найважливіші взаємопов'язані компоненти: індивідний – природна, біологічна, психофізіологічна основа; особистісний – система особистісно і професійно значущих стосунків і властивостей особистості; суб'єктний – рівень самоідентифікації і спосіб самореалізації у професійно значущому середовищі [7, с. 47].

Індивідні особливості вчителя становлять базову основу його професійної індивідуальності, а особистісно-суб'єктні – сутісну. За всієї величезної значимості природних основ професійна індивідуальність може сформуватися лише на соціальному рівні – особистісно-суб'єктному. В ході професійно-педагогічної підготовки вчителя не можна спинятися на врахуванні його психолого-фізіологічних властивостей (таких, як темперамент, особливості пізнавальних процесів здоров'я тощо). Необхідно перенести акцент на врахування особистісних особливостей майбутнього педагога, озброїти його потребою і спроможністю керувати своїм професійним розвитком.

Професійну індивідуальність учителя можна описати в ієрархічно ще більш складне, більш багатоструктурне утворення. Але нами було прийнято саме цей варіант теоретичної моделі індивідуальності вчителя, бо він достатній для того, щоб конкретний індивід міг провести професійне самодослідження та обґрунтувати для себе стратегію і тактику саморозвитку, спираючись на індивіду, особистісну й суб'єктну їх детермінацію,

щоб він мав можливість вибрати індивідуально прийнятну стратегію і тактику професійної діяльності, прийнятні педагогічні технології.

Учитель як індивід володіє вихідною цілісною композицією природних можливостей: загальним рівнем здоров'я; особливостями темпераменту і пізнавальних процесів (типом пам'яті, що переважає, уваги, уяви, загальною картиною мислення), спеціальними здібностями, в тому числі педагогічними. Процес формування індивідуальності вчителя детермінований ними в різному ступені.

Індивідуалізувати професійно-педагогічну підготовку майбутнього вчителя як систему професійного розвитку можна на трьох рівнях:

1. Індивідуально – передбачає врахування і самовраховування майбутнім вчителем різноманітних природних властивостей особистості (темпераменту, особливостей пізнавальних процесів, здібностей, емоційно-вольової сфери, здоров'я тощо).

2. Особистісному – передбачає врахування й формування системи професійно значущих стосунків і рис вчителя (ставлення до дитини, навчального предмету, колег, професійна спрямованість)

3. Суб'єктному – озброює вчителя системою знань і раціональних прийомів самодетермінації й саморегуляції, формує потребу та спроможність постійно регулювати свій професійний розвиток.

Розуміння вчителем своєї індивідуальної сутності, потреба мати власний стиль професійної діяльності і бути конкурентоздатним у сучасних соціально-економічних умовах підштовхує його до пошуку оптимальної особисто для нього педагогічної технології.

Важливим є моральний аспект технологізації освіти. Йдеться про “педагогічну чистоту” (О. Пехота), моральну безпеку, духовну екологічність. Важливо, щоб в основу кожної з них було покладено принципи гуманістичного світогляду, що передбачають формування таких якостей, як: усвідомлення єдності природи і людини, відмова від авторитарного стилю мислення і взаємодія педагога та учня, терпимість, схильність до компромісу, шанобливе ставлення до думки іншого, інших культур, моральних і духовних цінностей тощо.

Визначальним фактором ефективного використання нових інформаційних технологій є знання і навички викладача, що стосуються застосування й інтеграції цих технологій у ході навчання [6]. Серед цілей сучасної інформатизації в освіті поряд з універсальними (розвиток інтелектуальних здібностей, гуманізація, доступність освіти), визначається і ряд специфічних – комп'ютерна грамотність, інформаційне забезпечення освіти (база даних і знань), індивідуалізована освіта на основі нових комп'ютерних технологій навчання. Комп'ютерна методологія навчання містить у собі ряд діяльних методів, властивих педагогічній інформатиці, зокрема комп'ютерного моделювання навчання, інформування, програмування навчальної діяльності, асоціативний, тестування, ігрові методи активного навчання.

При впровадженні інформаційних технологій в освіті, на нашу думку, виникають проблеми, які треба розв'язувати комплексно:

1) стандартизація і підбір ефективних доступних програмних засобів для користувачів і спеціальних класів, шкіл, спеціалізованих освітніх центрів.

2) психолого-педагогічні дослідження з обґрунтування необхідності вироблення рекомендацій щодо методів дотримання “екології свідомості” для розробки і впровадження мультимедіа в освітній процес.

3) підготовка технологічно грамотних педагогічних кадрів в університетах, якісна перепідготовка в інститутах підвищення кваліфікації педагогів.

4) інтеграція змісту освіти, оскільки бази знань поєднують джерела і надають можливість комплексного розв'язку проблеми.

5) розробка програмно-методичних технологій з метою комбінування традиційних методів навчання з активними оргдіяльними іграми (проектами). Перехід від описових і пояснювальних рівнів до креативних.

6) оцінка й популяризація новітніх освітніх планів, результатів конкурсів, конференцій, обмін досвідом для концентрації сил і засобів педагогічного спрямування.

Отже, в контексті застосування нових інформаційних технологій центром тяжіння стає учень, який активно вибудовує свій навчально-виховний процес, вибираючи основну траєкторію в освітньому середовищі, а важливою якістю вчителя – його інтелектуально-методичні вміння сприяти учням в ефективному і творчому освоєнні інформації, розвитку критичного мислення.

Розглядаючи сучасні педагогічні технології як загальну основу певним чином організованої педагогічної діяльності та як найбільш поширені модифікації, що з'являються з особливостями використання технологій у навчальних закладах різних типів, І. Підласий виділяє три базові технології, які є принципово відмінними між собою в організації навчально-виховного процесу: предметно-зорієнтованого навчання – скерована на засвоєння предмету; особистісно зорієнтованого навчання – скерована на задоволення потреб учня; співпраці (партнерства) – яка узгоджує задоволення потреб учня й основну мету навчання [5].

Чільне місце в предметно орієнтованій технології посідає навчальний предмет. Засвоєння матеріалу – головна мета навчання. Контроль якості засвоєння ігнорує особистість учня і зводиться до контролю засвоєння предмету. Контроль об'єктивний. Хто не здатен опанувати предмет, відсіюється. Предметно орієнтована технологія безжалісна до учня, але гарантує високий рівень навченості. Досягнення запланованих цілей у визначені терміни і на заданому рівні – основні критерії навчання.

Особистісно орієнтована технологія у центрі уваги розглядає учня. Метою цієї технології виступає розвиток особистості. Показник навчання не кількість та якість засвоєного, а прогрес особистості – розвиненість, розкріпачення власного Я, самопізнання, самовизначення, самостійність і незалежність думок тощо. Основний критерій – задоволення запитів особистості, створення умов для самореалізації.

Перспективною є партнерська технологія (технологія співпраці). Педагог однаково добре турбується і про засвоєння навчального предмету, і про розвиток особистості. Його наміри полягають у тому, щоб учні винесли з класу максимум конкретних знань, умінь, розуміння загальних закономірностей у поєднанні з розвитком власного Я, особистісних оцінних суджень, інших необхідних людinin особистісних якостей. Програма навчання за технологією співробітництва багатопланова, а її реалізація – справа надзвичайно важка, адже треба поєднати складну науку з тонкими дотиками до душі кожного учня, діяти так, щоб кожен пішов з уроку навченим, особистісно збагаченим і задоволеним.

У завтрашній українській школі треба зберегти розумне поєднання загальної і профільної підготовки. Це означає, що спеціалізовані навчальні заклади зобов'язані будувати свою освітню політику на концепції поєднання всебічного розвитку і профілізації, впроваджувати технології, що сприяють розв'язанню цього завдання.

Педагогічна майстерність сучасного вчителя має розвиватися не через забезпечення його великою кількістю рецептурних посібників і широке використання ним готових поурочних розробок. Йому потрібні передусім фундаментальні знання з базового предмету, висока загальна культура і ґрунтовна дидактична компетентність. А вчителеві допоможе сформувати дидактичну компетентність вивчення курсу “Теорії та практика впровадження педагогічних технологій українських і зарубіжних вчених”, педагогів-новаторів, що стане теоретичною базою у

формуванні власної педагогічної компетенції, прилучить до усвідомленого самоствердження як педагога.

Отже, розглядаючи і узагальнюючи теоретико-методологічні підходи педагогів, можемо зробити висновок, що майбутнє за системою: учень – технологія – учитель, за якої викладач

перетворюється на педагога – методолога, технолога, а учень стає активним учасником навчально-виховного процесу.

Подальших наукових розвідок потребують проблеми інтерактивних технологій навчання, індивідуальності педагога та впровадження технології розвивального навчання при вивченні окремих навчальних дисциплін.

Література і джерела

1. Белий В. Роль і місце технології в освітянській політиці. Погляд практика з "глибини" / Володимир Белий // Директор школи. – 2004. – № 18. – С. 7-9.
2. Буркова Л. Технології в освіті / Лариса Буркова // Рідна школа. – 2001. – № 2. – С. 18-20.
3. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: навч. посібник / Ілона Миколаївна Дичківська. – К.: Академвидав, 2004. – 352 с.
4. Зязюн І. А. Освітні технології у вимірах педагогічної рефлексії / Іван Андрійович Зязюн // Світло. – 1996. – №1. – С. 12-16.
5. Підласий І. Практична педагогіка або три технології: інтерактивний підручник для педагогів ринкової системи освіти / Іван Підласий. – К., 2004. – С. 64 – 74.
6. Прокопів Л. М. Інформаційні технології в педагогіці: нав.-метод. посібник / Любов Миколаївна Прокопів. – Івано-Франківськ: Гостинець, 2008. – 160 с.
7. Чепіль М. Педагогічні технології : навчальний посібник / Рек. Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України як навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів (лист № 1/11 – 1506 від 22.02.11) / М.М.Чепіль, Н.З.Дудник. – К. : Альмагер, 2012. – 224 с.
8. Ярошенко Л. Перспективні освітні технології сьогодні /Л. Ярошенко, А. Кушнір // Директор школи. – 2001. – № 21 – 22. – С. 11.

В статье рассматриваются сущность дефиниции "индивидуальность педагога", ее три важнейшие взаимосвязанные компоненты (индивидуальный, личностный, субъективный), способы самореализации в профессионально значимой среде, перспективы внедрения педагогических технологий в современном образовательном пространстве. Перспектива принадлежит системе "ученик – технология – учитель", при которой преподаватель превращается в "педагога-методолога, технолога", а ученик становится активным участником учебно-воспитательного процесса.

Ключевые слова: педагог, индивидуальность педагога, педагогические технологии, образовательное пространство.

The article explains the essentiality of definition "individuality of the pedagogue", its three most important interrelated components (individual, personal, subjective), ways of self-actualization in the professional important environment, ways of the introduction of the new pedagogical technologies in the educational range of today. The perspective belongs to the system "pupil – technology – teacher", in which the teacher turns into the "pedagogue – methodologist, technologist", and the pupil becomes an active participant of an educative process.

Key words: pedagogue, individuality of the pedagogue, pedagogical technologies, educational range.